

การแสวงหาค่าเช่าทางเศรษฐกิจในธุรกิจสลากของประเทศไทย

Economic Rent Seeking in Thai Lottery

ชญญา จงสุทธานามณี

นักศึกษาระดับปริญญาเอก โครงการปริญญาโทศึกษาศาสตร์ สาขาการพัฒนาระบบบริหาร มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม เขตจตุจักร
กรุงเทพมหานคร 10900 E-mail: cherrychana@hotmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้ มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาปัจจัยที่ก่อให้เกิดการแสวงหาค่าเช่าทางเศรษฐกิจในธุรกิจสลากของประเทศไทย ดำเนินการวิจัยโดยวิธีการวิจัยเอกสาร และการสัมภาษณ์ จากข้อมูลปฐมภูมิ และข้อมูลทุติยภูมิ และนำเสนอในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า สลากกินแบ่งรัฐบาลเป็นการพนันประเภทหนึ่งที่รัฐบาลยอมรับให้สามารถดำเนินการได้ ภายใต้พระราชบัญญัติสำนักงานสลาก พ.ศ. 2517 นอกจากนี้ยังมีการพนันบางประเภทที่รัฐอนุญาตให้เล่น ตามบัญชีแนบท้ายประเภท ข และไม้อนุญาตให้เล่นตาม บัญชีแนบท้ายประเภท ก ทำให้สำนักงานสลากฯ จึงกลายเป็นหน่วยงานหรือองค์กรที่สังคมจับตามองมากที่สุดองค์กรหนึ่งในช่วงที่ผ่านมา ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการแสวงหาค่าเช่าทางเศรษฐกิจในธุรกิจนี้ เกิดจากโครงสร้างการบริหารในรูปองค์กรแบบรัฐวิสาหกิจซึ่งผูกโยงกับฝ่ายการเมือง ทำให้ถูกแทรกแซงจากฝ่ายการเมืองได้ง่าย ทำให้ผู้บริหารขาดความเป็นอิสระในการทำงาน ซึ่งจุดนี้เป็นเรื่องสำคัญมากภายใต้โครงสร้างระบบการเมืองที่เน้นถึงผลประโยชน์ส่วนตนของบรรดานักการเมือง จึงทำให้เกิดปัญหาการกระจายสลาก ปัญหาการขายสลากเกินราคา และการแสวงหาค่าเช่าทางเศรษฐกิจตามมาด้วย ข้อเสนอแนะจากการศึกษาเพื่อการแก้ปัญหา คือ ควรพิจารณาปรับปรุงที่มาของคณะกรรมการสลากฯ ใหม่ เนื่องจากส่วนประกอบตามโครงสร้างของคณะกรรมการสลากฯ เดิม เป็นตัวแทนมาจากหน่วยงานที่มีส่วนได้ส่วนเสียต่อการจัดสรรโควตาสลากและการจัดจำหน่าย หากยังคงคณะกรรมการสลากฯ ตามโครงสร้างเดิมไว้ ปัญหาการกระจายสลาก ปัญหาการขายสลากเกินราคา และการแสวงหาค่าเช่าทางเศรษฐกิจก็ยังคงดำรงอยู่ต่อไป

คำสำคัญ: การแสวงหาค่าเช่าทางเศรษฐกิจ ประเทศไทย ธุรกิจสลากกินแบ่ง

Abstract

The objective of this research is to study the patterns of economic rents seeking in Thai lottery. The methodology used in this study is documentary research and In-depth interview. The data were drawn from primary and secondary sources and analyzed by content analysis. The result of this study shows two main reasons for the overpriced lottery ticket problem. First, the structure of uneven ticket distribution system is a consequence of

excessively concentrated allocation which leads to monopolization and price manipulation. This is due to the lack of counter balancing mechanism of small retailers who are unable, or able but with too small share of quotas, to obtain the tickets directly. Furthermore, there are too many steps for the ticket distribution in which every step would accumulate an additional marginal cost $\$$ to the ticket's price. Subsequently, when the tickets were actually available to the consumers, the price would already be higher than the controlled selling price. Second, authorized agents, organizations, societies, charities, and government agencies who were granted the lottery quotas, do not directly sell tickets by themselves but instead redistribute the tickets to other wholesalers or middlemen in order to receive higher price and reduce the risk of incomplete ticket sale. This causes agents or small retailers to resolve to obtain tickets from middlemen or wholesalers at higher prices. Recommendations from this study to tackle the problem of overpriced lottery tickets are to allocate more quotas directly to small retailers. In addition, in order to generate the ticket distribution network, the amount of small retailers in every provincial part of Thailand should be promoted. This is to prevent concentration and monopolization by big sellers.

Keywords: economic rent seeking, Thailand, lottery business

1. บทนำ

สลากกินแบ่งรัฐบาลเป็นการพนันประเภทหนึ่งที่รัฐบาลยอมรับให้สามารถดำเนินการได้ ภายใต้พระราชบัญญัติสำนักงานสลาก พ.ศ. 2517 นอกจากนั้นยังมีการพนันบางประเภทที่ รัฐบาลอนุญาตให้เล่น ตามบัญชีแนบท้ายประเภท ข และ ไม่อนุญาตให้เล่นตามบัญชีแนบท้ายประเภท ก จึงทำให้สำนักงานสลากฯ กลายเป็นหน่วยงานหรือองค์กรที่สังคมจับตามองมากที่สุดองค์กรหนึ่งในช่วงที่ผ่านมา

ในแง่องค์กรและการบริหารจัดการนั้น ได้มีการเสนอให้ปรับปรุงการบริหารจัดการสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลให้มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการเพื่อรองรับสถานการณ์การแข่งขันในปัจจุบัน ซึ่งนับว่ามีบทบาทสำคัญต่อการสร้างสาธารณประโยชน์ต่อสังคม และมีบทบาทสำคัญต่อการหารายได้เข้ารัฐด้วย อย่างไรก็ตามการบริหารจัดการที่เกี่ยวกับรายได้จากสลากนั้น ควรจะต้องมีระบบตรวจสอบการใช้จ่ายเงิน

รายได้จากการจำหน่ายสลากของฝ่ายการเมืองและสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและตรวจสอบได้จากสังคม เช่น การศึกษาของชัยวัฒน์ พสกภักดี (2544) นันทิพย์ แก้ววิเชียร (2547) วิมลลักษณ์ บุญยิ่งยง สติติ (2548) รวมทั้ง นวลน้อย ตรีรัตน์ และฉัฐธาภรณ์ เลียมจรัสกุล (2552) ในแง่ผลของการบริหารจัดการนั้น เหตุที่ประเด็นการกระจายสลาก และสลากกินราคากลายเป็นปัญหาสำคัญในการจัดการขององค์กร ก็เนื่องจากทั้งสองปัจจัยต่างเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน คือ การจัดสรรสลากและราคา ดังนั้นการแก้ปัญหาเรื่องใดเรื่องหนึ่งจึงมีผลกระทบต่ออีกเรื่องหนึ่ง กล่าวคือ ถ้ามีการจัดสรรสลากใหม่ โดยยกเลิกระบบโควตา หรือหากยังคงระบบโควตาแบบเดิมไว้ก็ตาม ผู้ได้รับการจัดสรรโควตาโดยตรงก็ควรจะสามารถขายสลากเอง เพื่อจะทำให้ราคาสลากปรับตัวตามกลไกตลาดได้มากขึ้น (สำนักงานกรมการ 2 สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ, 2550) อีกทั้งยังสามารถจัดระบบนายหน้า

และเครือข่ายได้ด้วย เช่น การศึกษาของสำนักบริการวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2537) สถาบันวิจัยชุมชนเมือง สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ (2547) สุริย์ กาญจน วงศ์ และคณะ (2553) และคณะทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาสลากราคาตามนโยบายประชาวิวัฒน์ของรัฐบาล (2553)

ส่วนปัจจัยที่ก่อให้เกิดการแสวงหาค่าเช่าทางเศรษฐกิจในธุรกิจประเภทนี้มักเกิดจากปัญหาโครงสร้างการบริหารในรูปองค์กรแบบผูกขาด (Buchanan, 1980) ซึ่งผูกโยงกับฝ่ายการเมือง จึงทำให้ถูกแทรกแซงจากฝ่ายการเมืองได้ง่าย และทำให้ผู้บริหารขาดความเป็นอิสระในการทำงาน ซึ่งจุดนี้เป็นเรื่องสำคัญมากภายใต้โครงสร้างระบบการเมืองที่เน้นผลประโยชน์ส่วนตนของบรรดานักการเมืองดังกล่าว จึงทำให้เกิดปัญหาการกระจายสลากราคา ปัญหาการขายสลากราคา และการแสวงหาค่าเช่าทางเศรษฐกิจตามมาด้วย เช่น การศึกษาของรัตพงษ์ สอนสุภาพและศรีณัช ธิติลักษณ์ (2554) ดังนั้นการศึกษาคั้งนี้จึงมีคำถามการวิจัยว่า “การแสวงหาค่าเช่าทางเศรษฐกิจในธุรกิจสลากราคาแบ่งรัฐบาลและห่วยใต้ดินเกิดขึ้นได้อย่างไรมีเงื่อนไขและปัจจัยใดบ้าง”

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดการแสวงหาค่าเช่าทางเศรษฐกิจในธุรกิจสลากราคาแบ่งรัฐบาล
2. เพื่อศึกษารูปแบบของค่าเช่าทางเศรษฐกิจในธุรกิจสลากราคาแบ่งรัฐบาล
3. เพื่อหาข้อเสนอแนะและแนวทางในการบริหารจัดการให้ธุรกิจสลากราคาแบ่งมีความโปร่งใสและธรรมาภิบาล

3. วิธีการศึกษา

การดำเนินการวิจัย ใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary analysis) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จากข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) โดยได้วิเคราะห์อย่างเป็นระบบตามประเด็นเนื้อหาที่ศึกษา รวมทั้งได้ตีความข้อมูลโดยแบ่งแยกเป็นกลุ่มตามเนื้อหาในแต่ละประเด็น เพื่อคัดสรรข้อมูลที่ต้องการรวมทั้งตัดทอนข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้องออกไป แล้ววิเคราะห์ข้อมูลโดยแสดงข้อมูลในรูปของการบรรยายพรรณนาความ โดยมีขอบเขตการศึกษาค้างนี้

1. ศึกษาสำนักงานสลากราคาแบ่งรัฐบาล ตามพระราชบัญญัติสำนักงานสลากราคาแบ่งรัฐบาล พ.ศ. 2517 โดยเน้นศึกษาพฤติกรรมองค์กร การบริหารจัดการ โครงสร้างธุรกิจ และการจัดสรรรายได้
2. ศึกษาหารูปแบบการแสวงหาค่าเช่าทางเศรษฐกิจรวมทั้งการมีผลประโยชน์ทับซ้อนอันเกิดจากการบริหารจัดการในสำนักงานสลากราคาแบ่งรัฐบาล
3. ศึกษาหารูปแบบการแสวงหาค่าเช่าทางเศรษฐกิจของธุรกิจห่วยใต้ดินในประเทศไทย

4. ผลการศึกษา

พบว่า ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการแสวงหาค่าเช่าทางเศรษฐกิจในธุรกิจนี้เกิดจากสำนักสลากราคาแบ่งรัฐบาล ซึ่งเป็นผลมาจากการขยายบทบาทของรัฐในฐานะที่รัฐเป็นทั้งผู้กำกับดูแล และดำเนินการเอง ดังนั้นในช่วงที่รัฐดำเนินนโยบายเศรษฐกิจชาตินิยมดังกล่าว เครื่องมือทางนโยบายแบบที่ทำวิสาหกิจให้เป็นของรัฐจึงเกิดขึ้นทั่วไป โดยเฉพาะรัฐวิสาหกิจ (State-own enterprises) จึงทำให้โครงสร้างของสำนักงานสลากราคาแบ่งรัฐบาลเป็นหน่วยงานมีลักษณะที่เน้นสายการบังคับบัญชาลดหลั่นกันตามอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบ (Hierarchical organization) ตามลักษณะองค์กรในระบบ

ราชการ จากรูปแบบองค์กรของสำนักงานสลากฯ ดังกล่าวนี้นี้ ทำให้กระบวนการบริหารจัดการจึงขึ้นต่อผู้อำนวยการสำนักงานสลากฯ ภายใต้การควบคุมของคณะกรรมการสลากกินแบ่งรัฐบาลเป็นสำคัญ ส่วนสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลได้อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล พ.ศ. 2517 เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการ โดยแบ่งอำนาจในการบริหารออกเป็น 3 ระดับ คือ การกำกับโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง การควบคุมโดยคณะกรรมการสลากกินแบ่งรัฐบาล และ การบริหารโดยผู้อำนวยการสำนักงานสลากฯ เป็นหัวหน้าผู้บริหารสำนักงานฯ จากโครงสร้างดังกล่าวจะเห็นว่คณะกรรมการสลากกินแบ่งรัฐบาลจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการกำหนดทิศทางในการบริหารจัดการองค์กรนี้ เมื่อพิจารณาที่มาของคณะกรรมการสลากฯ แล้วพบว่ามักจะถูกโยงกับฝ่ายการเมือง เนื่องจากองค์กรเป็นรัฐวิสาหกิจ เหตุนี้จึงมีโอกาสถูกแทรกแซงจากฝ่ายการเมืองได้ง่าย และทำให้ผู้บริหารขาดความเป็นอิสระในการทำงาน ซึ่งจุดนี้เป็นเรื่องสำคัญมากภายใต้โครงสร้างระบบการเมืองที่เน้นถึงผลประโยชน์ส่วนตนของบรรดานักการเมือง ดังนั้นภายใต้บริบทของการเมืองแบบปัจจุบันนี้ จึงทำให้ความมั่นใจในแง่ความเป็นอิสระในการบริหารของคณะกรรมการสลากกินแบ่งรัฐบาลลดน้อยลงในสายตาของสังคม อีกทั้งองค์ประกอบของคณะกรรมการสลากฯ ภายใต้เงื่อนไขเช่นนี้ยังไม่อาจสร้างวัฒนธรรมแห่งการตรวจสอบและถ่วงดุล (Checks and balances) ระหว่างคณะกรรมการสลากฯ ด้วยกันเองได้ จึงทำให้สังคมเห็นว่า “สำนักงานสลากเป็นแหล่งผลประโยชน์ของนักการเมืองและผู้ที่มีอิทธิพล”

ส่วนธุรกรรมของหวยใต้ดินในจังหวัดหนึ่งในเขตภาคเหนือ นั้น พบว่า มีโครงสร้างการไหลเวียนดังนี้ โปยหวยของหมู่บ้านในพื้นที่ราบจะมียอดซื้อประมาณ

5,000-8,000 บาทต่องวด ทั้งนี้ธุรกิจหวยใต้ดินมีระบบการตลาดที่เข้าถึงตัวผู้ซื้อ โดยให้บริการถึงบ้าน กล่าวคือคนขายหวยจะไปปรับตัวเลขจากผู้เล่นที่บ้าน ที่ร้านค้า หรือที่ทำงาน รวมทั้งคนขายหวยยังพยายามไปหา “ตัวเลขเด็ด” เพื่อนำมาเป็นข่าวสารสำหรับลูกค้าของตนอีกด้วย และเมื่อผู้เล่นถูกรางวัล ผู้ขายจะนำเงินรางวัลไปให้ถึงบ้าน กลไกการตลาดของตลาดหวยใต้ดินเป็นกลไกที่มีความสัมพันธ์แบบส่วนตัวและมีความเชื่อถือระหว่างผู้ซื้อกับผู้ขายประกอบอยู่ด้วย นอกจากนี้ การศึกษานี้ยังพบว่า เจ้ามือหวยรายใหญ่ที่เรียกว่า “ห้าเสือ” เป็นเจ้ามือหลักซึ่งสามารถครองตลาดหวยใต้ดินได้ทั้งจังหวัด และมีเจ้ามือรองอยู่ตามเขตอำเภอรอบนอก หากงวดใดมีปริมาณการซื้อสูงเจ้ามือหลักจะถ่ายเทเงินไปให้เจ้ามือหลักในจังหวัดใกล้เคียงด้วย

การดำเนินธุรกิจหวยใต้ดินนั้นจะเป็นแบบขายตรง (Direct sale) โดยยอดขายจะขึ้นอยู่กับจำนวนคนขายหรือเอเยนต์ที่อยู่ในเครือข่าย รวมทั้งจำนวนประชากรที่ซื้อและรายได้ของประชากรในพื้นที่ธุรกิจหวยใต้ดินเป็นธุรกิจที่มีการให้เครดิต คือ ไม่ต้องจ่ายเงินสดในงวดนั้น แต่มักเป็นการจ่ายแบบงวดชนงวด (ยกเว้นผู้ที่ซื้อเป็นจำนวนน้อย) นอกจากนั้นยังมีการให้ส่วนลดแก่ผู้ซื้อ เพื่อเป็นแรงจูงใจให้ผู้ซื้อเล่นหวยได้มากขึ้น ขณะเดียวกันก็เป็นการขยายตลาดด้วย แม้บางคนที่ไม่มีรายได้ของตนเองจึงสามารถมีเงินเล่นหวยได้จากการช่วยหาลูกค้าและได้รับการแบ่งเปอร์เซ็นต์จากผู้ขาย

ส่วนค่าเช่าทางเศรษฐกิจและการแสวงหากำไรของหวยใต้ดินเกิดขึ้นเนื่องจากหวยใต้ดินเป็นกิจกรรมประเภทหนึ่งในเศรษฐกิจผิดกฎหมาย (Illegal economy) ที่มีคนเกี่ยวข้องมากที่สุด ดังนั้นหากจะประกอบการหรือดำเนินการธุรกิจนี้ทั้งในพื้นที่ส่วนกลางและส่วนภูมิภาคตามจังหวัดต่างๆ จะต้องได้รับการอนุญาตจากเจ้าหน้าที่รัฐที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง

เสียก่อน ซึ่งการอนุญาตดังกล่าวคือการเจรจาต่อรองในการกำหนดราคาค่าเช่าทางเศรษฐกิจ (Economic rent seeking) ระหว่างเจ้ามือหวยกับเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้อง

5. การอภิปรายผล

จากปัญหาสลากขายเกินราคาที่มีสาเหตุหลักๆ อยู่สองประเด็นนั้น ประเด็นแรก เกิดจากโครงสร้างการกระจายสลากไปไม่ทั่วถึง เนื่องจากการจัดสรรสลากมีลักษณะกระจุกตัวมากเกินไป จึงทำให้เกิดการผูกขาดและการปั่นราคาสลากทำได้ง่าย เพราะขาดกลไกถ่วงดุลจากผู้ค้าสลากรายย่อยที่ไม่สามารถเข้าถึงสลากได้โดยตรง อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะเข้าถึงได้แต่ก็ยังมีส่วนค่อนข้างน้อย และทำให้กลไกการกระจายสลากไปถึงผู้บริโภคมีลำดับขั้นตอนมากเกินไป เพราะทุกๆ ขั้นตอนที่สลากผ่านจนไปถึงมือผู้บริโภคคนสุดท้าย (End consumer) ได้เกิดต้นทุนส่วนเพิ่ม (Marginal cost) ขึ้นตามไปด้วย และประเด็นที่สอง ผู้แทนจำหน่าย องค์กรสมาคม และมูลนิธิต่างๆ รวมทั้งส่วนราชการต่างๆ ที่ได้รับการจัดสรรโควตาไม่ได้ดำเนินการขายสลากเองแต่นำไปขายให้ขี้ปั่วหรือพ่อค้าคนกลางเพื่อจะได้ราคาสูงและลดความเสี่ยงในการขายสลากไม่หมด อันทำให้ตัวแทนขายหรือผู้ค้ารายย่อยต้องไปซื้อสลากกับพ่อค้าคนกลางหรือขี้ปั่วไปจำหน่ายในราคาสูง จากปัจจัยดังกล่าวทำให้เกิดการแสวงหาค่าเช่าทางเศรษฐกิจ (Centralize economic rent seeking) ตามกระบวนการและทุกๆ ขั้นตอนของการขายสลาก ซึ่งหมุนเวียนอยู่ตามโครงสร้างการจัดสรรสลากที่บริหารจัดการโดยสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล

ส่วนการแสวงหาค่าเช่าของหวยใต้ดินเกิดขึ้นเนื่องจาก หวยใต้ดินเป็นเศรษฐกิจผิดกฎหมาย (Illegal economy) ที่มีคนเกี่ยวข้องมากที่สุดประเภทหนึ่ง ซึ่งผู้ประกอบการที่ดำเนินธุรกิจนี้จะต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้องก่อน ทั้งนี้การขออนุญาตนั้น

หมายถึง การกำหนดราคาค่าเช่าทางเศรษฐกิจซึ่งจะมีลักษณะการแข่งขัน (Competitive economic rent seeking) ระหว่างเจ้ามือหวยใต้ดินด้วยกันกับเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้องในแต่ละพื้นที่

6. บทสรุป

เนื่องจากโครงสร้างการจัดจำหน่ายสลากกินแบ่งรัฐบาล มีวัตถุประสงค์มุ่งเน้นการหารายได้นำส่งเข้ารัฐเป็นหลัก โดยมีได้มีวัตถุประสงค์ของการหารายได้มาใช้ตามความจำเป็นหรือเป็นไปเพื่อการหารายได้สำหรับสาธารณกุศล และการสาธารณประโยชน์ จึงมีผลทำให้เกิดระบบการจัดจำหน่ายสลากใบที่ออกจากกองสลากเป็นแบบขายขาด (ไม่สามารถคืนได้) และก่อให้เกิดระบบโควตาค้าสลาก ที่มีความเกี่ยวพันกับการได้รับกำไรเกินปกติของผู้ค้าในลำดับต่อไป นอกจากนี้ยังเกิดจากการแทรกแซงของนักการเมืองในการแสวงหาผลประโยชน์จากการได้มาซึ่งสิทธิ์ หรือจัดสรรสิทธิ์ในการจัดจำหน่ายให้กับตนเองและพวกพ้องกับปัญหาค่าเช่าในทางเศรษฐกิจ (Economic rent-seeking) หรือกำไรเกินปกติ (Excess profit) ดังนั้นจึงทำให้ต้นทุนของสินค้าสูงมากจนเหลือส่วนในการทำกำไรของผู้ค้าสลากในขั้นต่างๆ ไปจนถึงรายย่อยจำนวนน้อยจนก่อให้เกิดปัญหาการขายสลากเกินราคาขึ้นในระบบการจัดจำหน่ายสลากกินแบ่งรัฐบาล และเช่นเดียวกับธุรกิจหวยใต้ดิน ที่รัฐมองว่าเป็นกิจกรรมที่ผิดกฎหมาย หากจะดำเนินการในธุรกิจนี้จะต้องมีต้นทุนดำเนินการ ทั้งที่ชัดเจนและไม่ชัดเจนเกิดขึ้น ดังนั้นเศรษฐกิจผิดกฎหมายในประเทศไทย โดยเฉพาะหวยใต้ดินจึงเกิดจากนโยบายของรัฐและเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้องได้เป็นกลไกสำคัญส่วนหนึ่งซึ่งทำให้เศรษฐกิจผิดกฎหมายดำเนินอยู่ในสังคมไทย และคู่ขนานไปกับระบบเศรษฐกิจที่สีนทางกร (Official Economy) ตลอดไป

7. กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยใคร่ขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.สังคิด พิริยะรังสรรค์ ที่เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาและแนะนำแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด ขอขอบคุณ อาจารย์ ดร.รัตพงษ์ สอนสุภาพ ที่เป็นที่ปรึกษาร่วมที่ได้ให้คำแนะนำประเด็นทางทฤษฎีและประเด็นวิจัยสำคัญต่างๆ รวมถึงขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บังอร พลเทศา ดร.กนกรัตน์ ยศไกร และดร.วิญญู วงศ์สินศิริกุล ที่เป็นกรรมการสอบผู้วิจัย

8. เอกสารอ้างอิง

ชัยวัฒน์ พสกภักดี. (2544). บทบาทของสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลต่อการมีส่วนในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม. สถาบันพระปกเกล้า.

นวนน้อย ตรีรัตน์และณัฐฎาภรณ์ เลียมจรัสกุล. (2552). ธรรมนูญการปฏิรูปการปกครองส่วนท้องถิ่นศึกษาสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล. ในโครงการธรรมนูญการปฏิรูปการปกครองส่วนท้องถิ่นศึกษาวิจัยโดยไพโรจน์ วงศ์วิภาณนท์และคณะ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

น้ำทิพย์ แก้ววิเชียร. (2547). บทบาทของรัฐบาลในการจัดการธุรกิจนอกระบบและนารายได้คืนสู่ประชาชน: กรณีศึกษาโครงการสนับสนุนการให้ทุนศึกษาด้วยรายได้จากการจำหน่ายสลากแบบ 3 ตัว และ 2 ตัวของสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล. สถาบันพระปกเกล้า.

สำนักกรรมการ 2 สำนักงานเลขานุการสถานนิติบัญญัติแห่งชาติ. (2550). รายงานของคณะกรรมการวิสามัญศึกษาปัญหาการจำหน่ายสลากพิเศษแบบเลขท้าย 3 ตัว และ 2 ตัว (สลากกินรวบ).

รายงานคณะทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาสลากกินราคาตามนโยบายประชานิยมของรัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ. (2553).

รัตพงษ์ สอนสุภาพ และศรีณัฐ ธิติลักษณ์. (2554). สลากกินแบ่งรัฐบาล: โครงสร้างอำนาจและผลประโยชน์ของใคร. รายงานวิจัยโครงการศึกษาศาสนา การณ์ พฤติกรรม และผลกระทบการพนันในประเทศไทย คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิมลลักษณ์ บุญยิ่งยงสถิต. (2548). แนวทางในการแปรรูปสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล. สถาบันพระปกเกล้า.

สถาบันวิจัยชุมชนเมือง สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์. (2547). รายงานฉบับสมบูรณ์: โครงการวิจัยศึกษาความพึงพอใจของประชาชนต่อการแก้ไขปัญหาการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคาของสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล.

สุรีย์ กาญจนวงศ์และคณะ. (2553). โครงการสำรวจราคาสลากกินแบ่งรัฐบาลที่จำหน่ายในท้องตลาด. คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.

สำนักบริการวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2537). การแก้ไขปัญหาการขายสลากกินแบ่งรัฐบาลเกินราคา. เสนอสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล.

Buchanan, James. (1980). "Rent Seeking and Profit Seeking". In Buchanan, James M. Tollison, Robert D., Tullock, Gordon. *Toward a Theory of the Rent-Seeking Society*. college Station: Cexas A & M University.